

GRADUATE STUDENTS' VIEWS ON DIGITAL LITERACY

Erkam Küçük¹

Fatih Kana²

Abstract

The aim of this study is to determine the views of graduate students on digital literacy. Case study design, one of the qualitative research designs, was used in the study. The study group of the research consists of 12 graduate students studying in Turkish Language Teaching and Teaching Turkish as a Foreign Language master's programmes in a state university in western Turkey. The data were collected through a semi-structured interview form. The data were analysed and tabulated by descriptive analysis method. When it comes to digital literacy, graduate students mostly think of accessing information, using information and analysing the reliability of information. According to graduate students, the importance of digital literacy in Turkish language teaching is increasing. Individuals should receive education, read books and increase their ability to use technological tools to become digitally literate.

Keywords: Digital Literacy, Master's degree, Turkish Education, Teaching Turkish as a Foreign Language

¹ Corresponding Author: Graduate Student, Çanakkale Onsekiz Mart University, Graduate Education Institute, Department of Turkish and Social Sciences Education, e-mail: erkameness@gmail.com, ORCID: <https://orcid.org/0009-0005-1323-103X>

² Assist. Prof. Dr., Çanakkale Onsekiz Mart University, Faculty of Education, Department of Turkish and Social Sciences Education, e-mail: fatihkana@comu.edu.tr. ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1087-4081>

YÜKSEK LİSANS ÖĞRENCİLERİNİN DİJİTAL OKURYAZARLIĞA İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ

Erkam Küçük³

Fatih Kana⁴

Özet

Bu çalışmanın amacı yüksek lisans öğrencilerin dijital okuryazarlığa ilişkin görüşlerini belirlemektir. Araştırmada nitel araştırma desenlerinden durum çalışması deseni kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu Türkiye'nin batısındaki bir devlet üniversitesinde Türkçe Eğitimi ve Yabancı Dil Olarak Türkçenin Öğretimi tezli yüksek lisans programlarında öğrenim görmekte olan 12 yüksek lisans öğrencisinden oluşmaktadır. Araştırmanın verileri yarı yapılandırılmış görüşme formu yoluyla toplanmıştır. Veriler, betimsel analiz yöntemiyle analiz edilerek tablolaştırılmıştır. Dijital okuryazarlık denilince yüksek lisans öğrencilerinin aklına çoğunlukla bilgiye ulaşmak, bilgiyi kullanmak ve bilginin güvenilirliğini analiz etmek gelmektedir. Yüksek lisans öğrencilerine göre dijital okuryazarlığın Türkçe öğretimindeki önemi artmaktadır. Bireyler dijital okuryazar olmak için eğitim almalı, kitap okumalı ve bireylerin teknolojik aletleri kullanma becerilerini artırmalıdır.

Anahtar Kelimeler: Dijital Okuryazarlık, Yüksek lisans, Türkçe Eğitimi, Yabancı dil olarak Türkçenin Öğretimi

³ Sorumlu Yazar: Yüksek Lisans Öğrencisi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı, e-mail: erkameness@gmail.com, ORCID: <https://orcid.org/0009-0005-1323-103X>

⁴ Dr. Öğretim Üyesi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı, e-mail: fatihkana@comu.edu.tr. ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1087-4081>

GİRİŞ

Bilgi, insanlık tarihi boyunca büyük bir önem sahip olmuştur. Bilgiye sahip olan toplumlar gelişmiş ve dünyaya hükmetmiş, sahip olamayanlar ise diğer toplumların sömürgesinde yaşamaya mecbur kalmışlardır (Kozan ve Bulut Özek, 2019, s. 108). Teknolojinin gelişimiyle beraber insanların algıları da değişmektedir. 21. Yüzyılda teknolojinin hızlı bir şekilde ilerlemesiyle beraber birçok alanda teknolojiyle beraber değişim ve dönüşüm gerçekleşmiştir. Bireylerin bütün alışkanlıkları, gelenek ve görenekler teknolojiyle beraber bir değişim içerisine girmiştir (Silik ve Aydın, 2021, s. 18).

Türkiye’de bilimsel ve teknolojik gelişmelerin eğitim sistemine entegre edilebilmesi, öğrencilerin teknolojiyi kullanabilmesi için doğru şekilde yönlendirilmesi, eğitim öğretimin teknolojiden verimli bir şekilde etkilenmesi; kendini sürekli geliştiren, gelişim ve değişimleri yakından takip edip uygulayabilen, öğretmenler sayesinde mümkün olacaktır (Aksoy, Karabay ve Aksoy, 2021, s. 861) Eğitim ortamı, içinde bulunan teknoloji çağının hızlı gelişimi ve değişiminden etkilenmektedir. Bununla birlikte öğrenci, öğretmen ve öğretim ortamını gelişimlere ayak uydurmaya ve değişimleri takip etmeye yönlendirilmektedir (Karakuş ve Ocak, 2019 s.130). Bu değişim ve yenilikleri bilinçli bir şekilde takip edebilmek için bireylerin dijital yetkinliğe ve dijital okuryazarlığa sahip olması gerekmektedir.

“Geleneksel olarak ‘okuryazarlığa’ sahip olmak bir bireyin belirli bir kültürde paylaşılan dili okuyup yazabilmesi anlamına gelmektedir. Dijital okuryazarlık ise, sayısal teknolojileri kullanarak bilgiye ulaşma, bilgiyi düzenleme, analiz etme, yorumlama, değerlendirme, iletme ve bilgi üretme süreciyle birlikte, sayısal metinlerin okunup yazılmasını da içermektedir” (Akkoyunlu ve Yılmaz Soylu, 2010, s.752). Dijital okuryazar olan bireyler internet etiğini esas almaktadır. Bu bireyler kişisel bilgilerin gizli tutulması, kişisel güvenliğin korunması gibi konularda bilgi sahibi olan kişilerdir (Okumuş ve Atılğan, 2021, s. 344). *“Dijital olarak yetkin olmanın esasları ilk olarak 2013 yılında Avrupa Komisyonu tarafından geliştirilen ve dijital olarak yetkin olmanın ne anlama geldiğini açıklama amacıyla oluşturulan Avrupa Dijital Yetkinlik Çerçevesi’nde belirtilmiştir. Bu çerçeve süreç içinde farklı paydaşlarla proje olarak geliştirilmiş ve vatandaşlara yönelik uygulanmaya başlanmıştır. Amacı Avrupa vatandaşlarının dijital*

IJLER

International Journal of Language and Education Research

Volume 4/Issue 3, December 2022

yetkinliklerini geliştirmek, bunun için yasa ve politikalara destek olmak ve hedef gruplara eğitim programları geliştirmek olan DigComp1.0 ve 2.0 literatürde en fazla referans verilen kaynaklardan biri olma özelliğindedir” (Bayrakcı ve Narmanlıoğlu, 2021, s. 51).

Alanyazın incelendiğinde Türkçe Eğitimi’nde dijitalle ilgili birçok araştırma yapılmasına rağmen (Arslan ve Elkıran, 2023; Avcı ve Coşkun, 2021; Avcı ve Okan, 2021; Banaz ve Güven, 2022; Dinlemez ve Kana, 2023; Durak ve Kana, 2023; Duran ve Ertan Özen, 2018; Elkıran ve Beler, 2021; Geçgel ve Erdemir, 2021; Geçgel, Kana ve Eren, 2020; Geçgel ve Kana, 2020; Geçgel, Kana, Durak ve Meriç, 2020; Kana ve Mete, 2021; Kana ve Oskay, 2021; Kana ve Şenol, 2021; Kütükçü ve Kana, 2023; Öрге Yaşar, 2017; Şeyranlı ve Kana, 2023; Türkben ve Satılmış, 2022; Ustabulut, 2021; Ustabulut ve Kana, 2021), yüksek lisans öğrencilerinin görüşlerine değinen bir araştırmanın olmadığı görülmüştür. Bu doğrultuda bu araştırmanın amacı yüksek lisans öğrencilerinin dijital okuryazarlığa ilişkin görüşlerini belirlemektir. Buna göre araştırmanın alt problemleri aşağıdaki şekilde belirlenmiştir.

- Yüksek lisans öğrencilerinin dijital okuryazarlıkla ilgili görüşleri nelerdir?
- Yüksek lisans öğrencilerine göre dijital okuryazarlığın Türkçe öğretimindeki önemini nedir?
- Yüksek lisans öğrencilerine göre bireyler dijital okuryazar olmak için ne yapmalıdır?
- Yüksek lisans öğrencilerine göre eğitimde dijital okuryazarlık gerekli midir?

YÖNTEM

Araştırmanın Deseni

Bu çalışmada nitel araştırma desenlerinden durum çalışması deseni kullanılmıştır. “Durum çalışması araştırması, araştırmacının gerçek yaşam, güncel sınırlı bir sistem (bir durum) ya da belli bir zaman içerisindeki çoklu sınırlanmış sistemler (durumlar) hakkında çoklu bilgi kaynakları aracılığıyla detaylı bilgi topladığı, bir durum betimlemesi ya da durum temaları ortaya

koyduğu nitel bir yaklaşımdır” (Creswell, 2013). Araştırmada yüksek lisans öğrencilerinin dijital okuryazarlığa ilişkin görüşleri belirlenmiştir.

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu Türkiye’nin batısındaki bir devlet üniversitesinde Türkçe Eğitimi ve Yabancı Dil Olarak Türkçenin Öğretimi tezli yüksek lisans programlarında öğrenim görmekte olan 12 yüksek lisans öğrencisinden oluşmaktadır.

Tablo 1

Araştırmaya katılanların cinsiyetleri

Cinsiyet	f
Kız	9
Erkek	3

Araştırmaya katılan yüksek lisans öğrencilerinin 9’unun kadın, 3’ünün ise erkek olduğu görülmektedir.

Tablo 2

Araştırmaya katılanların yaşları

Yaş	f
19-22	4
23-26	4
27-30	4

Araştırmaya katılanların 4’ünün 19-22, 4’ünün 23-26, 4’ünün ise 27-30 yaş aralığında olduğu görülmektedir.

Veri Toplama Aracı

Bu çalışmada, araştırmanın amacına uygun olarak nitel veri toplama yöntemlerinden biri olan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. ‘Görüşme yoluyla deneyimler, tutumlar, düşünceler, niyetler ve yorumlar gibi gözlemlenemeyeni anlamaya çalışma açısından olanak sağlar ve bu süreçte sorulan sorulara, karşı tarafın rahat dürüst ve doğru tepkide bulunmasına olanak sağlamaktadır’ (Yıldırım ve Şimşek, 2021). Araştırmada öncelikle araştırma çerçevesinde görüşme soruları belirlenmiştir. Araştırma sorularıyla ilgili Türkçe Eğitimi ve Yabancı Dil Olarak Türkçenin

Öğretimiyle ilgili uzmanlardan görüş alınmıştır. Görüşler neticesinde görüşme sorularına son hali verilip pilot olarak bir katılımcıya uygulanmıştır. Pilot uygulama sonunda görüşme formuna son hali verilip görüşme formu uygulanmıştır.

Verilerin Analizi

Verilerin analizinde betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. Betimsel analizde, araştırmada elde edilen verilerin önceden belirlenmiş olan temalara göre özetlenmesi ve yorumlanması söz konusudur (Yıldırım ve Şimşek, 2021). Araştırmada öncelikle görüşme soruları belirlenmiştir. Görüşme sorularıyla ilgili veriler toplandıktan hemen sonra hiçbir değişiklik yapılmadan yazıya geçirilmiştir. Veriler yazıya geçirildikten sonra kodlar ve temalar oluşturularak veri analizine geçilmiştir.

Geçerlilik ve Güvenilirlik

Veriler kodlanırken yüksek lisans öğrencilerinin isimleri kullanılmamıştır. Bunun yerine öğrenciler için Y1, Y2, Y3, Y4, Y5, Y6, Y7 Y8, Y9, Y10, Y11 ve Y12 kodlamaları yapılmıştır. Veriler bulgular bölümüne geçirilmeden önce alan uzmanlarına kontrol ettirilmiştir. Araştırmanın verileri iki araştırmacı tarafından kodlanmış, araştırmadan elde edilen veriler birebir tablolar altında ifade edilmiştir.

BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde yüksek lisans öğrencilerinin dijital okuryazarlığa ilişkin görüşlerine yer verilmiştir.

Tablo 3

Yüksek lisans öğrencilerinin dijital okuryazarlıkla ilgili görüşleri

Kodlar	f
Bilgiye ulaşmak	6
Analiz etme yeteneği	3
Bilginin güvenilirliğinin farkında olmak	3
Bilgiyi kullanmak	3
Araştırma yapabilmek	2
Bilgilerin eleştirel değerlendirilmesi	2
Bilgileri farklı şekillerde yorumlamak	2

Yeni içerikler üretebilmek	2
Bilgiyi paylaşma	1

Tablo 3 incelendiğinde araştırmaya katılan yüksek lisans öğrencileri dijital okuryazarlığı bilgiye ulaşma (f=6), analiz etme yeteneği (f=3) bilginin güvenilirliğinin farkında olma (f=3), bilgiyi kullanma (f=3), araştırma yapabilme (f=2), bilgilerin eleştirel değerlendirilme (f=2) bilgileri farklı şekillerde yorumlama (f=2), yeni içerikler üretebilme (f=2) ve bilgiyi paylaşma (f=1) olarak belirtmektedirler. Yüksek lisans öğrencilerinin görüşleri şu şekildedir:

“Bilgisayar, tablet, akıllı cep telefon gibi teknolojik cihazları sanal ortamda bilgiye, ulaşmak için kullanılmasıdır.” (Y1)

“Teknoloji yardımıyla internet ortamında bilgi edinmek ve araştırma yapabilmek.” (Y2)

“Okuryazarlık sadece okuma ve yazma kavramlarından daha fazlasını ifade etmektedir. Dijital platformlara hâkim olmak teknolojiyi iyi kullanabilmek dijital ortamlarda yeni içerikler üretebilmek dijital okuryazarlık yetkileri içerisinde.” (Y3)

“İnternette hangi bilgileri güvenmemiz gerektiğini bilerek okuma yapmak.” (Y4)

“Dijital okuryazarlık deyince aklıma telefon bilgisayar tablet gibi cihazlardan elde edilen bilgiler ve bu bilgilerin farklı şekillerde yorumlanması gelmektedir. Aynı zamanda bu bilgilere ulaşma yolları ve doğru bilgi kaynağını bulma gelmektedir.” (Y5)

“Bireylerin medya ortamlarını etkili bir şekilde kullanması, yorumlaması ve medya içeriklerini üretebilmesi dijital okuryazarlığı tanımlamaktadır.” (Y6)

“Dijital okuryazarlık denilince aklıma herhangi bir dijital ortamdaki bilgilerin eleştirel bir şekilde zihinde değerlendirilmesi ve bu süreç sonunda bilgileri analiz etme ve anlama kabiliyeti geliyor.” (Y7)

“Dijital okuryazarlık, dijital ortamlardaki bilgilerin doğru-yanlış ayrımının yapılması ve bu ayrım doğrultusunda edinilen bilgilerin doğru amaçlar için kullanılmasıdır. Dijital ortamda her türlü görüşe ve bilgiye ulaşmak mümkündür. Dijital okuryazar bunun muhakemesini kendi aklınca yapan kişidir.” (Y8)

"Dijital okuryazarlık diyince aklıma dijital araçların farkındalığında olmak ve bunları kullanabilme yetisi geliyor. Ve tabii ki dijital araçlar; tablet bilgisayar, telefon, akıllı tahta vb". (Y9).

"Dijital ortamlarda olan bilgilerin farklı şekillerde anlayıp kullanma becerisidir." (Y10)

"Akıllı telefon tablet ve bilgisayar kullanarak bilgiye ulaşma, analiz etme ve değerlendirebilme gelmektedir." (Y11)

"Çevrimiçi kaynaklardan faydalanarak bilgiyi bulma, sentezleme, analiz etme ve paylaşma becerisidir." (Y12)

Tablo 4

Yüksek lisans öğrencilerine göre dijital okuryazarlığın Türkçe öğretimindeki önemi

Kodlar	f
Önemi artmaktadır.	12
Anlama becerisi artırır.	1
Çeşitliliği sağlar	1
Değerlendirme becerisini artırır.	1
Dört temel dil becerisini geliştirir.	1
Güvenilir kaynaklara ulaşma	1
Kaliteli dil öğrenimi sağlar.	1
Kalıplaşmış dil öğretim yöntemlerinin dışına çıkar	1
Materyale ulaşma imkânını artırır.	1
Öğrenciyi derste tutar	1
Türkçe öğrenimine yönelik tutumları geliştirir.	1
Yaparak yaşayarak öğrenme imkânı verir.	1
Yeni çalışmalardan anında haberdar olunur.	1
Yeni fikirler üretilmesini sağlar.	1
Sunum, makale hazırlama kolaylığı	1

Tablo 4 incelendiğinde araştırmaya katılan yüksek lisans öğrencileri dijital okuryazarlığın Türkçe eğitiminde öneminin arttığını, anlama ve değerlendirme becerisini, materyale ulaşma imkânını artırdığını; dört temel dil becerisini ve Türkçe öğrenimine yönelik tutumları geliştirdiğini;

çeşitliliği, güvenilir kaynaklara ulaşmayı, kaliteli dil öğrenimini, yeni çalışmalardan anında haberdar olmayı, yeni fikirler üretilmesini ve sunum, makale hazırlama kolaylığı sağladığını, kalıplaşmış dil öğretim yöntemlerinin dışına çıktığını, öğrenciyi derste tuttuğunu, yaparak yaşayarak öğrenme imkânı verdiğini ifade etmişlerdir. Yüksek lisans öğrencilerinin görüşleri şu şekildedir:

“Öğrencilerin dijital okuryazarlığa olan tutumlarının gelişmesini sağlaması için Türkçe etkinliklerinde bu konulara dayanması gerekir. Bu etkinlikler ile birlikte öğrenciler dijital araçları güvenli ve bilinçli bir şekilde kullanmaları gerektiğini öğrenirler. Oluşması gereken bu tutumlar da Türkçe öğretimi sayesinde gelişir.” (Y1)

“Türkçe öğretiminde Türk edebiyatı kitapları, Türkçe öğretim kitapları oldukça önemlidir. Günümüzde okuduğumuz kitaplar dijital platformlarda da yayınlanmaya başlamıştır. Yeni çalışmalardan ve kitaplardan haberdar olmak ve teknolojiyi takip etmek için dijital okuryazarlık yetkinliğine her öğretmenin sahip olması gerekir. Ayrıca öğretmenlerin öğrencilerine de dijital okuryazar olabilmeleri için yönlendirmeleri gerekir. Ayrıca Türkçenin dijital ortamlarda temiz ve doğru bir şekilde kullanılması ve takip edilmesi için de önemlidir.” (Y2)

“Materyale ulaşma imkânını artırır. Kaliteli dil öğretimi sağlar.” (Y3)

“Son yıllarda dijital okuryazarlığın Türkçe öğretiminde önemi arttı çünkü hem ana dil olarak Türkçe öğretiminde hem yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde dijital kaynaklar oldukça arttı. Öğrenciler artık youtubeden farklı videolar bulabiliyorlar. Bazı kaynaklara baktığımız zaman bunların güvenilirlik oranları düşüktür.” (Y4)

“Dijital okur-yazarlığın Türkçe dersi için şu açıdan önemli olduğunu düşünüyorum Türkçe dersi dört temel beceriden olan okumayı da içine aldığından dolayı dijital platformlardaki okumalarda önem kazanmaktadır ve teknoloji çağında olmamızdan dolayı dijital okuryazar olan bireylerin yetiştirilmesi açısından Türkçe öğretmenlerine çok büyük bir görev düştüğünü düşünüyorum. Dört temel becerinin haricinde bireylerin iyi birer dijital okur yazar ve doğru bilgiye ulaşma konusunda yeter bilgiye sahip olması için öğrencilere yardımcı olunmalı.” (Y5)

“Okuryazarlık hayatımızın her alanında önemli bir yere sahiptir. Bireylerin okuduklarını anlamlandırıp yorumlaması ve yeni fikirler üretmesi okuryazarlığı tanımlamaktadır. Dijital okuryazarlık olarak bakıldığı zaman gelişen teknoloji nedeniyle Türkçe öğretiminde önemli bir yere sahip olmuştur.” (Y6)

“Türkçe öğretimi demek dil öğretimi demektir dil öğretiminin alt başlıklarını baktığımız zaman birtakım bilgileri anlama, değerlendirme, oluşturmak, iletmek olarak değerlendirebiliriz. Bu noktada dijital okur yazarlık kavramının da Türkçe öğretimi ile benzer alt başlıklara sahip olduğunu düşünüyorum. Anlama değerlendirme iletmek gibi kavramların güçlü bir şekilde gerçekleşebilmesinde Türkçe öğretimi önemli rol oynamaktadır. Türkçe öğretiminin etkin bir şekilde gerçekleşmesi, etkin dijital okuryazarları da beraberinde getirecek demektir.” (Y7)

“Dijital okuryazarlık çağımızın bir gereği olarak pek tabii Türkçe öğretiminde de kullanılması gereken bir okuryazarlık türüdür. Geleneksel okuryazarlığın yanında çağa ayak uyduran, gelişen ve değişen dünyaya adapte olan bir eğitim hiç kuşkusuz kalitelidir. Dijital yetiyi de Türkçe derslerinde çeşitli kazanımlar için kullanmak oldukça faydalıdır. Öğrenci zaten dijital bir çağa doğmuş olduğundan derste kullanılan dijital araçlara uyum sağlamakta zorlanmayacaktır. Derslerde çeşitli uzantılarla, eğitici dijital oyunlarla konuyu pekiştirmek oldukça faydalıdır. Öğrenciyi derste tutar ve öğrenci yaparak yaşayarak öğrenir.” (Y8)

“Dijital okuryazarlığın Türkçe öğretiminde inanılmaz önemli bir yeri olduğunu düşünüyorum. Öğrenciler eskiye nazaran çok daha fazla dijital ortamda vakit geçiriyor ve bununla beraber Türkçeye maruz kalıyor. Öğrenci ilk etapta dijital okuryazarlık anlayışını kazanır ve bilgi alışverişini buna göre yaparsa çok yol alır ve dil öğreniminde çok başarılı olur.” (Y9)

“Dijital okuryazarlık Türkçe öğretiminde kullanıldığında öğrencilerin dili öğrenme hızı artmakta kalıplaşmış dil öğretim yöntemlerinin dışına çıkarak öğrencilerin motivasyonlarını artırmaktadır.” (Y10)

“Dijital okuryazarlığın diğer derslerde olduğu gibi Türkçe dersinde de önemi giderek artmaktadır. Bu okuryazarlık öğrencilere güvenilir kaynaklara ulaşma ve ulaştığı kaynaklara eleştirel gözle bakma becerisini kazandırır. Öğrenciler dijital araçlar kullanarak sunum hazırlayabilir, hikâye yazabilir, makale ve haber okuyabilir.” (Y11)

“Çeşitliliği sağladığını düşünüyorum.” (Y12)

Tablo 5

Yüksek lisans öğrencilerine göre bireylerin dijital okuryazar olması için yapması gerekenler

Kodlar	f
Eğitim alınmalı	4
Kitap okuma	4
Teknolojik cihazları kullanabilme bilgisi	4
Eleştirel bakış açısı	2
Anlama becerisi geliştirilmeli	1
Bilgisayar ve mobil uygulamalar kullanılmalı	1
Blog ve güncel yayınlar takip edilmeli	1
Deneme/Yanılma Yöntemi	1
İletişim becerisi	1
Okuryazar kavramının öğrenilmesi	1
Sanal ortamlarda vakit geçirmek	1
Yorumlama gücü artırılmalı	1

Tablo 5 incelendiğinde bireyler dijital okuryazar olmak için eğitim almalı (f=4), kitap okumalı (f=3), teknolojik cihazları kullanabilme bilgisine sahip olmalı (f=4), eleştirel bakış açısına sahip olmalı (f=2), anlama becerisini geliştirilmeli (f=1), bilgisayar ve mobil uygulamalar kullanmalı (f=1), blog ve güncel yayınları takip etmeli (f=1), deneme/yanılma yöntemi kullanmalı (f=1), iletişim becerisine sahip olmalı (f=1), okuryazar kavramını öğrenmeli (f=1), sanal ortamlarda vakit geçirmeli (f=1) ve yorumlama gücünü artırılmalıdır (f=1). Yüksek lisans öğrencilerinin görüşleri şu şekildedir:

“Bireylerin öncelikle teknolojik cihazların nasıl kullanılacağını bilmeleri gerekir. Kullanılan arama motorlarının ve sitelerin güvenliği ve geçerliliği hakkında bilgi sahip olmaları lazımdır. Bilgiye ulaşmak için sorgulayıcı ve eleştirel yaklaşmalı sadece bir kaynağa bağlı kalmamalıdır. Aynı zamanda sanal ortamda iletişim ve paylaşma konusunda gerekli olan becerilere sahip olması gerekir.” (Y1)

“Dijital okuryazar olmak için teknolojik okuryazar da olabilmek gereklidir. Bireylerin okuryazar kavramını iyi bilmesi gereklidir. Okudukları yıllık kitap sayılarını arttırmaları da fayda sağlayacaktır. Bireyler kendi çalışma alanı dışındaki teknolojik gelişmeleri ve dijital ortamları da takip etmeli. Nasıl ne amaçla kullanıldığı gibi detaylara dikkat etmelidir.” (Y2)

“İyi bir dijital okuryazar olmak için öncelikle teknolojiyi kullanabilmeli teknolojik aletlerden iyi anlayabilmelidir. Okuduğunu anlayabilmesi gerekiyor çünkü bu ikisinin birleşiminden dijital okuryazar olabiliriz yani şimdiki nesil teknolojiyi kullanabiliyor ama bu teknolojiyi okuma becerisi olarak geliştirmesi konusunda yeterli değıller, okuduklarını anlamamalarından dolayı bu beceri eksik kalıyor. Bunun için öncelikle okuma becerileri geliştirilmeli ardından bu beceri teknoloji ile birleşmeli” (Y3)

“Bireyler dijital okuryazar olmak için dijital içerikleri anlamlandırıp, yorumlayıp ve bu bilgileri uygulamaya dökmeleri gerekmektedir.” (Y4)

“Okullarda çocuk yaşta erken eğitim verilmeli. Bireyin kendisi okuyarak araştırarak öğrenmelidir.” (Y5)

“Bireyler dijital okuryazar olmak için çok fazla ve çeşitli okumalar yapmalıdır. Çok fazla okuma yapan birey farklı farklı türler ve kalemlerle karşılaşacağı için alacağı bilgiyi de kendi seçecektir. Bunu dijital ortamdan yapmak kişiye dijital okuryazarlık alışkanlığını kazandıracaktır.” (Y6)

“Bireyler dijital okuryazar olmak için öncelikle eleştirel, sorgulayıcı bir bakış açısına sahip olmalıdır. Çünkü dijital ortam yanlış bilgilerin fazlaca olduğu bir ortamdır. Böyle bir ortamda sorgulayan bir zihne sahip olmamak doğru olmayan bilgilere aldanmamıza sebebiyet verecektir. Bu durumun yaşanmaması için durumlara eleştirel bir gözle bakılması gerekmektedir.” (Y7)

“Günümüzde bireylerin dijital okuryazar olmak için ekstra bir çabaya dahi gerek yoktur aslında. Tabii ki bu okuryazarlık düzeyini geliştirebilirler. Genel olarak dijital araçlarla vakit geçirmeleri bu konuda araştırma ve okuma yapmaları dijital okuryazar olmalarını sağlayacak unsurlardandır. Dijital araçlar hakkında bilgi ve deneyim sahibi olmaları dijital araç kullanma farkındalığı kazanmalarını sağlayacaktır.” (Y8)

“Dijital okuryazarlık eğitim gerektiren bir beceri olmalıdır. Bu alanda yetkin birinden eğitim alınarak dijital okuryazarlık becerisi edinilebilir.” (Y9)

“Bana göre dijital okuryazarlık deneme-yanılma yoluyla edinilen bir beceridir. Birey merak etmeli ve araştırmalıdır.” (Y10)

“Teknolojik ve güncel gelişmeleri takip etmeli internet akıllı telefon bilgisayar tablet gibi aletleri etkin kullanılmalıdır.” (Y11)

“Öncelikle dijital okuryazar olma bilincini yaymak ve teşvik etmek gereklidir. Dijital okuryazarlıkla ilgili birçok çevrimiçi eğitim platformlarında (Udemy, Khan vb.) bulunan kurslara katılabilir, bilgisayar ve mobil uygulamalardan faydalanabilir, bloglar ve güncel yayınları takip edebilir” (Y12)

Tablo 6

Yüksek lisans öğrencilerine göre eğitimde dijital okuryazarlık gerekliliği

Kodlar	f
Gerekli	12
Çoklu öğrenme ortamı	3
Çağa ayak uydurma	2
Çağdaş eğitim	2
Eğitim dijitalleşmektedir	2
Etkin öğrenme	2
Hibrit eğitimin şartı	2
Bilgilere daha fazla kaynaktan ulaşma imkânı	1
Zaman kazandırma	1
Pratiklik	1
Öğrenciyi bilinçlendirmek	1
Farkındalık oluşturmak	1

Tablo 6 incelendiğinde yüksek lisans öğrencileri eğitimde dijital okuryazarlık gerekli olduğunu düşünmektedirler (f=12). Yüksek lisans öğrencilerine göre eğitimde dijital okuryazarlık çoklu öğrenme ortamını (f=3), çağa ayak uydurmayı (f=2), çağdaş eğitimi (f=2), eğitim dijitalleşmeyi (f=2), etkin öğrenmeyi (f=2), hibrit eğitimi (f=2), bilgilere daha fazla kaynaktan ulaşmayı (f=1), zaman kazandırmayı (f=1), pratikliği (f=1), öğrenciyi bilinçlendirmeyi (f=1), ve farkındalık oluşturmayı (f=1) sağlar. Yüksek lisans öğrencilerinin görüşleri şu şekildedir:

“Eğitimde dijital okuryazarlık gereklidir. Çünkü bir konuyla ilgili gerekli olan bilgilere daha fazla kaynaktan ulaşmalarını sağlar. Aynı şekilde bu bilgilerin daha çok öğrenciyle paylaşmalarına imkân verir. Öğretmenler, öğrencilerin çok fazla yolla öğrenmelerini sağlar.” (Y1)

“Hayatımıza yakın bir zamanda pandemi ile birlikte uzaktan eğitim de girmiştir. Uzaktan eğitimde dijital okuryazarlığı eksik olan öğretmenler ve öğrenciler oldukça

zorluklar yaşamışlardır. Uzaktan öğretimin de öncesinde akıllı tahtalar sınıflarımızda bulunmaktaydı ve akıllı tahta kullanımı dijital okuryazarlık gerektirmekteydi. Teknoloji ve dijital olan her teknolojik ürün bizim hayatımızda ve eğitim ortamlarımızda olmaya devam edecektir. Bu yüzden de oldukça gereklidir. Dijital okuryazarlığa sahip olmayan öğretmenler bu konuda eksiklik yaşayacaktır.” (Y2)

“Eğitimde dijital okur-yazarlığın kesinlikle gerekli olduğunu düşünüyorum. Daha önceki sorularda da söylediğim gibi yaşadığımız çağda teknoloji vazgeçilmezlerimizden bir tanesi her an her yerde yanımızda olan akıllı cihazlarımız var. Çünkü bunlar bize kitaplardan, dergilerden ansiklopedilerden alamadığımız kadar bilgiyi bize anında ve hızlı bir şekilde ulaştırabiliyor. Hem de farklı uygulamalarla birlikte çok farklı seçenek sunabiliyor. Eğitimle iç içe olması durumunda çok fazla işimize yarayacağını düşünüyorum.” (Y3)

“Günümüz dünyasında dijital kavramı önemli bir rol oynamakta ve bu kavramın eğitime yansımaları da giderek artmaktadır. Eğitimin dijitalleştiği ortamda dijital okur yazarlık kaçınılmaz bir durumdur. Aksi taktirde dijitalleşen eğitim ortamında dijital okur yazarlığın bulunmaması eğitimdeki verimi yarım bırakacağını düşünüyorum.” (Y4)

“Kesinlikle düşünüyorum. Çünkü dijital okuryazar olmak günümüzde çok şey ifade ediyor. Derste de dijital okuryazarlığı kullanmak ve kazandırmak çağdaş eğitim için olmazsa olmazdır. Çünkü öğrenciler zaten hayatlarının çoğunluğunda bilgisayarlara, tabletlere veya telefonlara maruz kalıyorlar ve zaten dijital araçlara hâkim oluyorlar. Bunu derste uygulamak öğrencinin bildiği bir yetisini kullanacağından ilgisini çeker. Özellikle Türkçe eğitiminde çeşitli oyunlarla ve videolarla öğrenmelerini kolaylaştıracaktır. Dijital okuryazarlığın olmadığı bir eğitim bana göre geri kalmıştır ve çağa ayak uyduramamıştır. Kaliteli eğitim çağdaş eğitimle olur. Bu nedenle de çağa ayak uydurmak ve çağın getirdiklerini olumlu şekilde kullanmak oldukça gereklidir.” (Y5)

“Eğitim için dijital okuryazarlığın gerekli olduğunu düşünüyorum. Günümüzde dijital ortamlar hayatımızın her alanında etkin olduğu gibi eğitim alanında da etkili bir role sahip olmuştur. Bu gelişen ve değişen dijital ortamları anlamlandırıp uygulayabilmek için eğitimde gerekli olduğunu düşünmekteyim.” (Y6)

“Elbette düşünüyorum çünkü eğitimin çok büyük bir kısmının dijitale kaydığı büyük bir gerçek. Biz bu gerçeği göz ardı ederek gelenekçi bir eğitim anlayışıyla devam edersek öğrencilerden geri kalır ve onlara gerekli motivasyonu sağlayamayız. Onları çeşitli dijital etkinliklerle derse çekmeli ve dört temel beceriyi geliştirecek şekilde hareket etmeliyiz.” (Y7)

“Dijital okuryazarlık öğrencilerin bilgiye doğru şekilde ulaşmasını sağlar. Öğrencinin farkındalık seviyesini artırdığı için eğitimde gereklidir” (Y8)

“Evet düşünüyorum. İnternet hayati kolaylaştırdığı gibi eğitimini de kolaylaştırıyor. Etkin öğrenme, zaman kazandırma, pratiklik, bilgiye ulaşmada kolaylık, etkileşim alanında genişlik gibi birçok faydası olduğu için eğitimde gerekli olduğunu düşünüyorum” (Y9)

“Evet, düşünüyorum. Teknoloji çağında olduğumuz için artık bilgiye ulaşmak kolaylaşmıştır ancak bu beraberinde doğru bilgiyi bulmayı zorlaştırmaktadır. Bunun için öğrencilerin yanıltıcı bilgilerden kaçınmasını sağlamalı, bilgiyi sorgulaması ve doğrulaması konusunda bilinçlendirmeliyiz. Dijital okuryazarlık aynı zamanda sınıf dışında bilgi edinme becerisini geliştirdiği gibi kişisel verilerini koruma açısında çocukta farkındalık yaratır.” (Y10)

“Kesinlikle gerekli olduğunu düşünüyorum. Çünkü yaşadığımız çağın gerekliliklerine ayak uydurmalıyız” (Y11)

“Kesinlikle gerekli olduğu düşüncesindeyim. Teknoloji çağında olduğumuz için ve son yıllardaki salgınlar, doğal afetlerdeki artış ile birlikte uzaktan ve hibrit eğitimin önem kazanmaya başlaması bunu doğrulamaktadır. Her eğitimcinin dijital okuryazarlık yetisine sahip olması bu yüzden oldukça gereklidir. Öğrenciler de dijital ortamda sürekli buldukları için öğrenciye erişim dijital kaynaklardan daha rahat sağlanabilmektedir.” (Y12)

SONUÇ

Bu araştırmanın sonucunda Türkçe Eğitimi ve Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi tezli yüksek programı öğrencilerinin dijital okuryazarlık kavramını çoğunlukla bilgiye ulaşma şeklinde ifade ettikleri görülmektedir. Öğrenciler, bilinçli bir teknoloji kullanıcısı olarak teknolojiyi çoğunlukla bilgilere erişmek için kullanmaktadır. Öğrenciler ders ve tez dönemlerinde olduklarından bu kavramı bilgiye ulaşma şeklinde yorumladıkları görülmektedir. Öğrencilerin verdikleri diğer

yanıtlarda bilgiyle alakalıdır. Öğrenciler dijital okuryazarlığı analiz etme, bilgi güvenilirliğini sağlama, bilgiyi kullanma, araştırma yapma, bilgiyi eleştirel değerlendirme, yeni içerikler üretme ve bilgiyi yorumlama olarak değerlendirmişlerdir. Öğrenciler bilgi edinmek için uğraştıklarından dijital okuryazarlığı bilgi etrafında değerlendirmişlerdir.

Yüksek lisans öğrencilerin tamamı Türkiye’de dijital okuryazarlığın öneminin arttığını düşünmektedirler. Araştırmaya katılan yüksek lisans öğrencileri anlama becerisinin, değerlendirme becerisinin, materyale ulaşma imkânının artması; çeşitliliği sağlama, dört temel dil becerisinin geliştirilmesi, güvenilir kaynaklara ulaşma, kaliteli dil öğrenimi, kalıplaşmış dil öğretim yöntemlerinin dışına çıkması, öğrenciyi derste tutması, Türkçe öğrenimine yönelik tutumları geliştirmesi, yaparak yaşayarak öğrenme imkânı vermesi, yeni çalışmalardan anında haberdar olunması; yeni fikirlerin üretilmesi ve sunum, makale hazırlama imkânı vermesinden dolayı dijital okuryazarlığın gün geçtikçe öneminin arttığını kanısına varmışlardır. Teknoloji ilerledikçe dijital okuryazarlığın önemi daha da artacaktır. Yüksek lisans öğrencileri dijital okuryazarlıkla ilgili yüksek düzeyde bilinçlidirler. Bu bilinç durumu, akademik çalışmalarını bu alanda yoğunlaştırmalarını sağlayabilir.

Araştırmaya katılan yüksek lisans öğrencileri dijital okuryazarlığın da eğitim yoluyla olması gerektiğini düşünmektedirler. Dijital okuryazar olmanın en önemli yollarından birinin teknolojik cihazları kullanabilme bilgisi olduğunu belirtmişlerdir. Artık bireyler küçük yaşlardan itibaren akıllı telefon ve tablet kullanmaya başlamaktadır. Dijital okuryazarlık bu araçları doğru amaçlar için kullanmayı öğrenmektir. Dijital okuryazar olmak isteyen bireyler kitap okumalı, anlama ve yorumlama becerisini geliştirmeli, sanal ortamlarda vakit geçirmeli, bilgisayarı ve mobil uygulamaları iyi bir şekilde kullanmalı, güncel yayınları takip etmeli, iletişim düzeyi yüksek olmalı ve okuryazarlığın ne anlama geldiğini bilmelidir. Farklı branşlarda farklı düşünceler olabilir. Okuryazarlık sadece Türkçe eğitimiyle alakalı bir konu değildir. Bütün branşlarda yer alan önemli bir konudur.

Yüksek lisans öğrencileri eğitimde dijital okuryazarlık gerekli olduğunu düşünmektedirler. Çağa ayak uydurmak için öğrencilerin kazanması

gereken yetkinliklerden birisi de dijital okuryazarlıktır. Dijital okuryazarlık yoluyla hibrit eğitim sürecine daha kolay geçilebilir, bilgilere daha fazla kaynaktan ulaşılabilir. Dijital okuryazarlık öğretmen eğitiminin vazgeçilmezidir. Teknolojinin değişimiyle beraber öğrencilerin dijital okuryazarlık tanımları da değişecektir.

Sonuç olarak yüksek lisans öğrencileri Türkçe Eğitimi'nde ve Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi'nde dijital okuryazarlığın önemli bir kavram olduğunu düşünmektedirler. Dijital okuryazarlık kavramını bilgiyle eşleştirmişlerdir. Gün geçtikçe bu kavramın öneminin arttığının farkındadırlar, eğitimin olmazsa olmaz becerilerinden birinin dijital okuryazarlık olduğunu belirtmişlerdir.

KAYNAKÇA

- Akkoyunlu, B. ve Soylu, M. Y. (2010). Öğretmenlerin sayısal yetkinlikleri üzerine bir çalışma. *Türk Kütüphaneciliği*, 24(4), 748-768.
- Aksoy, N. C., Karabay, E. ve Aksoy, E. (2021). Sınıf öğretmenlerinin dijital okuryazarlık düzeylerinin incelenmesi. *Selçuk İletişim*, 14(2), 859-894.
- Arslan, M. E. ve Elkıran, Y. M. (2023). Türkçe öğretmeni adaylarının dijital teknolojiye yönelik tutumları. Ed. F. Kana. *Türkçe eğitiminde dijitalleşme* içinde (147-192). Çanakkale: Holistence Academy.
- Avacı, Y. ve Coşkun, A. (2021). Türkçe öğretmeni adaylarının dijital yazma becerisi ile ilgili bakış açılarının incelenmesi. Ed. F. Kana. *Türkçe eğitiminde dijital dönüşüm* içinde (13-63). Çanakkale: Paradigma Yayıncılık.
- Avacı, Y. ve Okan, G. (2021). Türkçe öğretmeni adaylarının eğitim teknolojisi standartlarına yönelik özyeterliliklerinin incelenmesi. Ed. F. Kana. *Türkçe eğitiminde dijital dönüşüm* içinde (411-454). Çanakkale: Paradigma Yayıncılık.
- Banaz, E. & Güven, A. Z. (2022). Yabancı dil olarak Türkçe eğitimi ders kitaplarının dijital okuryazarlık bağlamında değerlendirilmesi: İstanbul B1, B2 ve C1 ders kitapları örneği. *Journal of History School*, 60, 3448-3475.

- Bayrakcı, S. ve Narmanlıoğlu, H. (2021). Türkiye'deki lisans öğrencilerinin ve mezunlarının dijital okuryazarlık düzeylerinin incelenmesi. *AJIT-e: Academic Journal of Information Technology*, 12(46), 46-67.
- Creswell, J. W. (2013). *Nitel araştırma yöntemleri*. Çeviri Ed. M. Bütün ve S. B. Demir. İstanbul: Siyasal Kitapevi.
- Dinlemez, Ş. ve Kana, F. (2023). Türkçe öğretmeni adaylarının dijital okuryazarlık düzeyleri ile dijital vatandaşlık düzeyleri. Ed. F. Kana. *Türkçe eğitiminde dijitalleşme içinde* (1-46). Çanakkale: Holistence Academy.
- Durak, E. ve Kana, F. (2023). Türkçe öğretmeni adaylarının e-öğrenme hazır bulunuşlukları. Ed. F. Kana. *Türkçe eğitiminde dijitalleşme içinde* (47-78). Çanakkale: Holistence Academy.
- Duran, E. ve Ertan Özen, N. (2018). Türkçe derslerinde dijital okuryazarlık. *Türkiye Eğitim Dergisi*, 3(2), 31-46.
- Elkıran, Y. M. ve Beler, F. E. (2021). Türkçe öğretmeni adaylarının teknolojiye yönelik tutumları. Ed. F. Kana. *Türkçe eğitiminde dijital dönüşüm içinde* (101-123). Çanakkale: Paradigma Yayıncılık.
- Geçgel, H. ve Erdemir, E. (2021). Türkçe öğretmeni adaylarının dijital yerli, göçmen ve melez olma durumları. Ed. F. Kana. *Türkçe eğitiminde dijital dönüşüm içinde* (125-143). Çanakkale: Paradigma Yayıncılık.
- Geçgel, H., Kana, F., Durak, E. ve Meriç, G. (2020). Türkçe öğretmeni adaylarının internet öz-yeterliğinin incelenmesi. *EKEV Akademi Dergisi*, (83), 447-470 .
- Geçgel, H., Kana, F. ve Eren, D. (2020). Türkçe eğitiminde dijital yetkinlik kavramının farklı değişkenler açısından incelenmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 8(3), 886-904.
- Geçgel, H. ve Kana, F. (2020). Reflections of social media, television series and programs on family privacy according to pre-service teachers' views. *International Online Journal of Educational Sciences*, 12(4), 70-84.
- Kana, F. ve Mete, S. (2021). Türkçe öğretmen adaylarının dijital okuma tutumlarının incelenmesi. Ed. F. Kana. *Türkçe eğitiminde dijital*

- dönüşüm* içinde (305-353). Çanakkale: Paradigma Yayıncılık.
- Kana, F. ve Oskay, F. (2021). Türkçe öğretmeni adaylarının dijital eğitsel oyun geliştirme öz-yeterlikleri. Ed. F. Kana. *Türkçe eğitiminde dijital dönüşüm* içinde (243-303). Çanakkale: Paradigma Yayıncılık.
- Kana, F. ve Şenol, S. (2021). Türkçe öğretmeni adaylarının bilgi ve iletişim teknolojileri yeterlikleri. Ed. F. Kana. *Türkçe eğitiminde dijital dönüşüm* içinde (65-99). Çanakkale: Paradigma Yayıncılık.
- Karakuş, G. ve Ocak, G. (2019). Öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık öz-yeterlilik becerilerinin farklı değişkenler açısından incelenmesi. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21(1), 129-147.
- Kozan, M. ve Özek, M. B. (2019). BÖTE bölümü öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık düzeyleri ve siber zorbalığa ilişkin duyarlılıklarının incelenmesi. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 29(1), 107-120.
- Kütükçü, D. ve Kana, F. (2023). Türkçe öğretmeni adaylarının kâğıttan dijital yazma tutumları. Ed. F. Kana. *Türkçe eğitiminde dijitalleşme* içinde (79-100). Çanakkale: Holistence Academy.
- Okumuş, M. ve Atılgan, S. S. (2021). Üniversite öğrencilerinin dijital okuryazarlık becerileri ile dijital mahremiyet kaygısı arasındaki ilişki. *TRT Akademi*, 6(12), 342-363.
- Örge Yaşar, F. (2017). Pedagojik formasyon eğitimi sertifika programı öğrencilerinin öğretim teknolojileri ve materyal tasarımı dersine yönelik görüşleri: Nitel bir araştırma. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5(58), 165-182.
- Silik, Y. ve Aydın, F. (2021). Dijital okuryazarlık ve teknoloji okuryazarlığı: Karşılaştırmalı bir inceleme. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(4), 17-34.
- Şeyranlı, B. ve Kana, F. (2023). Türkçe öğretmeni adaylarının sosyal medya bağımlılığı ile dijital okuryazarlıkları arasındaki ilişki. Ed. F. Kana. *Türkçe eğitiminde dijitalleşme* içinde (79-100). Çanakkale: Holistence Academy.

- Türkben, T. ve Satılmış, S. (2022). Öğretmen adaylarının akademik okuryazarlık, dijital okuryazarlık ve eleştirel okuryazarlık becerilerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Türkiye Eğitim Dergisi*, 7(2), 345-364.
- Ustabulut, M. Y. (2021). Türkçe öğretmeni adaylarının dijital yazmayla ilgili görüşlerinin incelenmesi. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(2) , 300-311. DOI: 10.18026/cbayarsos.889022
- Ustabulut, M. Y. ve Kana, F. (2021). Türkçe öğretmeni adaylarının dijital oyunlarla ilgili görüşlerinin incelenmesi. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, (42), 324-343. DOI: 10.33418/ataunikkefd.858424
- Yıldırım, A. ve Şimsek, H. (2021). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. Ankara: Seçkin Yayıncılık.